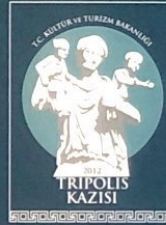

TRIPOLIS AD MAEANDRUM

I

TRIPOLIS ARAŞTIRMALARI

Bahadır DUMAN
Editör

ege
YAYINLARI

TRIPOLIS AD MAEANDRUM
I

TRIPOLIS ARAŞTIRMALARI

Editör / Editor
BAHADIR DUMAN

YAYINLARI

TRIPOLIS AD MAEANDRUM

I

TRIPOLIS ARAŞTIRMALARI

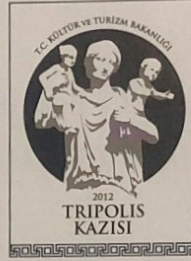
Editör / Editor
Bahadır Duman

ISBN 978-605-9680-51-6

1. Baskı / 1st Edition

© 2017, Ege Yayınları
İstanbul

Bütün hakları saklıdır.

Bu kitap Pamukkale Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından sağlanan maddi destekle basılmıştır.

This book is published with the financial support from the Scientific Research Projects Coordination Unit of Pamukkale University.

Baskı / Printed by

Gezegen Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.

100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi 2. Cadde No: 202/A Bağcılar/İstanbul

Tel: +90 (212) 325 7125 Fax: +90 (212) 325 6199

Sertifika No: 29487

Yapım ve Dağıtım / Production and Distribution

Zero Prodüksiyon

Kitap-Yayın-Dağıtım San. Ltd. Şti.

Abdullah Sokak, No: 17, Taksim

Beyoğlu 34433 İstanbul - Türkiye

Tel: +90 (212) 244 7521 Fax: +90 (212) 244 3209

E.posta: info@zerobooksonline.com

www.zerobooksonline.com

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

SUNUŞ	VII
ÖNSÖZ	IX
FOREWORD	XI
Tripolis'in Yeri, Önemi ve Kısa Tarihi Bahadır Duman	1
Location, Importance and Short History of Tripolis Bahadır Duman	17
Prehistorik Tripolis: Akkaya (Yenice) ve Hamambükü Höyük Erim Konakçı	23
Tripolis on the Maeander under Roman Rule (Cent. 2 nd B.C. - 3 rd A.D.): History and Epigraphy Alister Filippini	47
Tripolis on the Maeander in Hellenistic and Roman Age (Cent. 3 rd B.C. - 3 rd A.D.): Epigraphy and Prosopography Francesco Guizzi – Alister Filippini	59
An Inscribed Altar from Tripolis ad Maeandrum Francesco Guizzi – Barış Yener	75
Tripolis'ten Kolossal Zırhlı Heykel Ayağı Candemir Zoroğlu	83
Tripolis Roma Hamamı (Büyük Hamam) Coşkun Daşbacak	91
Erken Bizans Kilisesi 4 Fahriye Bayram	101
Tripolis ad Maeandrum Kazısı Geç Roma Dönemi Amphora Mühürleri Erkan Alkaç	111
Tripolis Batı Stoa Koruma ve Onarım Çalışmaları Saadet Mutlu Kaytan	121
Tripolis Antik Kentinde Bulunan Kemerli Yapının Sonlu Elemanlar Yöntemi İle Doğrusal Elastik Analizi Ali Haydar Kayhan	135
Tripolis Antik Kenti (Yenicekent/Buldan-Denizli) Yapılarında Kullanılan Kayaçların Minerolo-Petrografik Özellikleri Tamer Koralay	145
Tripolis'te Bulunan Geç Antik Çağ Unguentariumları'nın Arkeometrik Yönden Değerlendirilmesi Barış Semiz – Bahadır Duman	165

Tripolis Kazılarında Koruma Çalışmaları: Bronz Bir Heykel Ayağının Konservasyonu Çağrı Murat Tarhan – Fatma Şenol	181
Tripolis Antik Kenti'nin (Denizli) Florasına Genel Bir Bakış Gürkan Semiz	191

TRIPOLIS'İN YERİ, ÖNEMİ VE KISA TARİHİ

Bahadır DUMAN*

Tripolis antik kenti İç Batı Anadolu Bölgesi'nde Denizli ili, Buldan ilçesi, Yenicekent mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Lykos/Çürüksu Vadisi'nin kuzeybatı ucundaki kentin kamu ve sivil mimariye ait kalıntıları, vadiye hâkim bir tepenin güney yamacında yaklaşık 3 km² lik bir alana yayılmaktadır (Fig. 1).

Kentin konumu ile ilgili en erken bilgileri antik dönemin tarihçileri ve coğrafyacıları verir¹. Kentin konumlandığı bölgenin antik dönemde Lydia sınırları içerisinde yer aldığını işaret eden ilk bilgi Herodotos (VII. 30) tarafından verilmiştir. Plinius (nat. V. 29), kenti Lydia sınırlarına dâhil eder. Kentin Lydia sınırları içerisinde olduğunu belirten bir başka yazar Hierokles'tir (synek. 669, 4). Farklı bir görüş olarak Tripolis'in Karia sınırları içerisinde yer aldığını bildiren antik yazarlar da bulunur (Ptol. geogr. V.2.18); Kent Sibylla metinlerinde Maiandros (Menderes) yanındaki Tripolis olarak geçer (Orac. sibyl. V.321).

Birçok farklı metinde başta Lydia olmak üzere Karia ve Phrygia sınırları içerisinde de dâhil edilen Tripolis'in bu muğlak konumu adı geçen her üç bölgenin kesişim noktasında yer alması nedeniyle farklı yazarlar tarafından farklı bölgelerde değerlendirilmiştir. Konumlandırmalar arasındaki farkların en önemli nedeni ise dönemler arasındaki sınır değişiklikleri ile ilgili olmalıdır. Nitekim Tripolis bir dönem Sardeis *Conventus*'unda yer alırken, bir başka belgede Apameia *Conventus*'u içerisinde yer alır. Antik Dönem'de dağ, göl, ırmak gibi çeşitli coğrafi oluşumların sınırların belirlenmesinde etkin olduğu düşünülürse Maiandros'un kuzeyinde yer alan Tripolis'te Lydia sınırları içerisinde yer almış olmalıdır. Roma Dönemi'ne tarihlenen bir yazıtta yer alan Μαιονίη Τρίπολις ifadesi kentin Lydia sınırlarında olduğunu gösteren en önemli yazılı belgedir². Son yıllarda Tripolis'te gerçekleştirilen arkeolojik kazı çalışmalarında tespit edilen birkaç yazıtta da kentin Lydia bölgesi sınırları içerisinde olduğuna dair önemli verilere ulaşılmıştır (Fig. 2).

Antikkentte bilimsel anlamdaki ilk tespitler 17. yy'ın ortalarından itibaren bölgeyi ziyaret eden seyyahlar tarafından yapılır³. Bu çalışmalar yüzeyde görülebilen antik yapılara ait kalıntılar hakkında sınırlı bilgiler içermektedir. 1993, 2007-2009 yılları arasında Denizli Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda kısa dönemlerde kazı çalışmaları ve yüzey araştırmaları yapılmış⁴, 2012 yılı itibariyle bu makalenin yazarının başkanlığında kazı çalışmaları günümüzde de devam ettirilmektedir⁵.

Tripolis'in Lydia Bölgesi'nde stratejik ve jeopolitik anlamda oldukça önemli bir noktada konumlandığını gösteren en önemli veri, ticaret yollarının geçiş güzergâhında yer almasından kaynaklanmaktadır. Pergamon/Bergama, Germe üzerinden gelen ticaret yolu Thyateria, Sardeis, Philadelphia güzergâhından, Tripolis, Hierapolis ve Laodikeia'ya doğru devam eder.

* Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, 20070 Kınıklı – Denizli.

¹ Strabon XIII. 4. 4. 169. Plinius, NH, V, XXIX; Hierokles Synekdemios, 669, 4; Ptolemaios V. 2. 18. Oracles Sibylline V, 321.

² Ramsay 1887, 357; 1890, 134.

³ Smith 1678, 245 vd.; Chandler 1969, 194 vd.; Hamilton 1837, 34 vd.; Ramsay 1887, 357; Ramsay 1890, 134.

⁴ Ceylan 1995, 159 vd.; Atik – Erdem 2002, 1 vd.; Atik – Erdem 2004, 9 vd.; Erdoğan – Cörtük 2009, 107-138; Erdoğan 2011, 328-347.

⁵ Duman 2013, 179 vd.; Duman 2014 a, 41 vd.; Baysal – Duman 2014, 633 vd.; Baysal – Duman 2015, 563 vd.

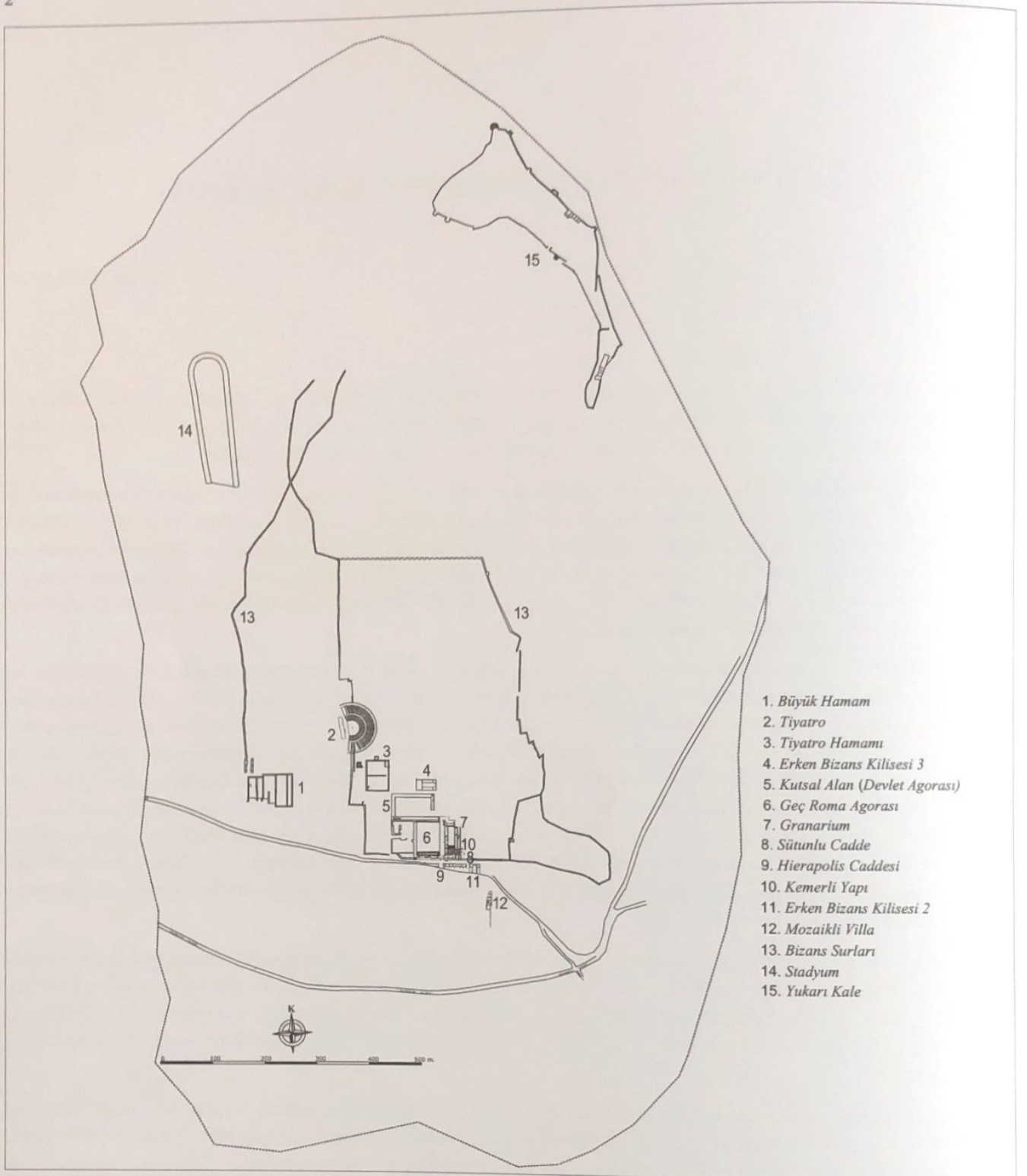

Fig. 1 Kent Planı / City Plan

Tripolis'in bir kent olarak geçmişi birçok araştırıcı tarafından Hellenistik Dönem'e dayandırılrsa da, kentin doğu ve güneydoğusunda yer alan Hamam bükü ve Akkaya (Yenice) Höyükte gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında elde edilen arkeolojik materyal Tripolis'in konumlandığı alandaki yerleşim izlerinin Geç Neolitik - Erken Kalkolitik Dönem'e (MÖ 5500) dayandığını kanıtlamaktadır⁶.

⁶ Tripolis'in yakın çevresindeki erken döneme ait yerleşim alanları için bu kitap içerisinde E. Konakçı'nın makalesi önemli tespitler içermektedir.

Fig. 2
Batı Anadolu Haritasında
Tripolis'in Konumu

Fig. 3
Stütnü Cadde ve
Dükkanlar

Fig. 4 Taberna Freskleri

Fig. 5 Taberna Freskleri

1. yy'dan MS 7. yy ortalarına kadar kullanım gören konut ve dükkânlar yer almaktadır (Fig. 3). Dükkânların MS 3. yy evresinde iç mekân duvarları çeşitli hayvan ve bitkisel süslemeli renkli fresklere sahiptir¹⁰ (Fig. 4-5). Kentin merkezi konumunda yer alan ve doğu-batı yönlü sütunlu caddeyi boyuna kesen ikinci ana cadde kuzey- güney yönlü Hierapolis Caddesi'dir (*cardo*) (Fig. 6). Özellikle MS 4. yy'da caddenin doğu portiğinin çatısını taşıyan sütunların önüne ve arasına kaideler üzerine yerleştirilen heykellerle oldukça zengin bir görünüme sahip olmuştur. 2013-2016 yılları arasında bu alanda gerçekleştirilen kazı çalışmalarında bulunan bir düzine heykel Tripolis'in Geç Roma Dönemi'nde de oldukça önemli bir ekonomik gelire sahip olduğunu gösteren önemli verilerdendir (Fig. 7). İki ana caddenin çevresinde Kemerli Yapı, Agora, Nymphaeum ve Bouleterion gibi kamu yapılarının yanı sıra sivil mimariye ait kalıntılarda rastlanmıştır. Epigrafik kaynakların yaptığı vurgu doğrultusunda ünlü evleri ile dikkat çeken Tripolis'te 2013 kazı sezonunda ortaya çıkarılan bir konut, antik döneme ait yazıtları doğrular niteliktedir¹¹. Kentin güney doğusunda kuzey- güney aksında uzanan bir başka caddenin kenarında yer alan konut, birbirine bitişik oda ve salonlardan oluşmaktadır (Fig. 8-9, Fig. 16: 12). Söz konusu mimari iki katlı olup, zemin katın iki odası günümüze kadar koruna gelmiş renkli tesseralardan oluşan mozaik tabana sahiptir (Fig. 10-11). Bitkisel ve geometrik öğelerin bezeme unsuru olarak kullanıldığı mozaiklere sahip söz konusu ev M.S. 4. yy. Tripolis'te statü sahibi bir aileye ait olmalıydı.

Helenistik Dönem'de Apollonia ismi ile kurulan kent⁷ kısa süreli olarak Triumvir Marcus Antonius'un MÖ 41'de Küçük Asya'ya yaptığı ziyaret esnasında Antonopolis olarak adlandırılmış olmasına rağmen I. Triumvirliğin MÖ 36 yılında dağılmasının ardından Marcus Antonius birlikten ayrılmıştır bu süreçte kentin ismi de değişmiş olmalıdır. İmparator Augustus Dönemi'nden itibaren ise burada basılan otonom sikkelerden anlaşılacağı üzere kentin ismi artık Tripolis'tir. Tripolis'in de içinde bulunduğu Çürüksu Vadisi MÖ 190 yılında Seleukoslar ile Bergama Krallığı arasında yapılan Magnesia Savaşı'na kadar, bağımsız kentlerden oluşur. Bu savaşı, Roma desteğinde kazanan Bergama Krallığı MÖ 188 yılında imzalanan Apameia barışıyla bölge yönetimini ele almıştır. Bergama Krallığı, III. Attalos'un MÖ 133 yılında ölümü ve vasiyeti üzerine, bölge Roma İmparatorluğu'na bağlanmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nde bir dönem Sardis Conventusu'na dâhil edilen kent⁸ Flaviuslar Dönemi'nde Apameia Conventus'u içerisinde yer alır⁹.

Kent en ihtişamlı çağını Roma Dönemi'nde yaşamıştır. MS 1. yy'da kent 9 m. genişliğinde ve yaklaşık 450 m. uzunluğundaki doğu-batı yönlü bir cadde (*decumanus maximus*) ve bu caddeyi enine kesen ara sokaklardan oluşmaktadır. Ana caddenin her iki kenarında şu anki veriler dâhilinde MÖ

⁷ Kentin kurucuları ile ilgili çeşitli görüşler için bkz. Moretti 1979, 295 vd.; Robert 1954, 241. n. 2.; Robert 1983, 498-501; Ramsay 1895, 10-38; Ramsay 1960, 45; Jones 1971, 42; Thonemann 2003, 97-106.

⁸ Habicht 1975, 83 vd.; Ramsay 1890, 120.

⁹ Habicht 1975, 64 vd.

¹⁰ Duman 2017, 109-142.

¹¹ Yazıt için bkz. Merkelbach – Stauber 1998, 257. no. 02-10-01; Pierre 1884, 379-380.

Fig. 6
Hierapolis
Caddesi

Fig. 7
Hierapolis Caddesi
ve Kaideler Üzerinde
Heykeller

Fig. 8
Mozaikli Konut

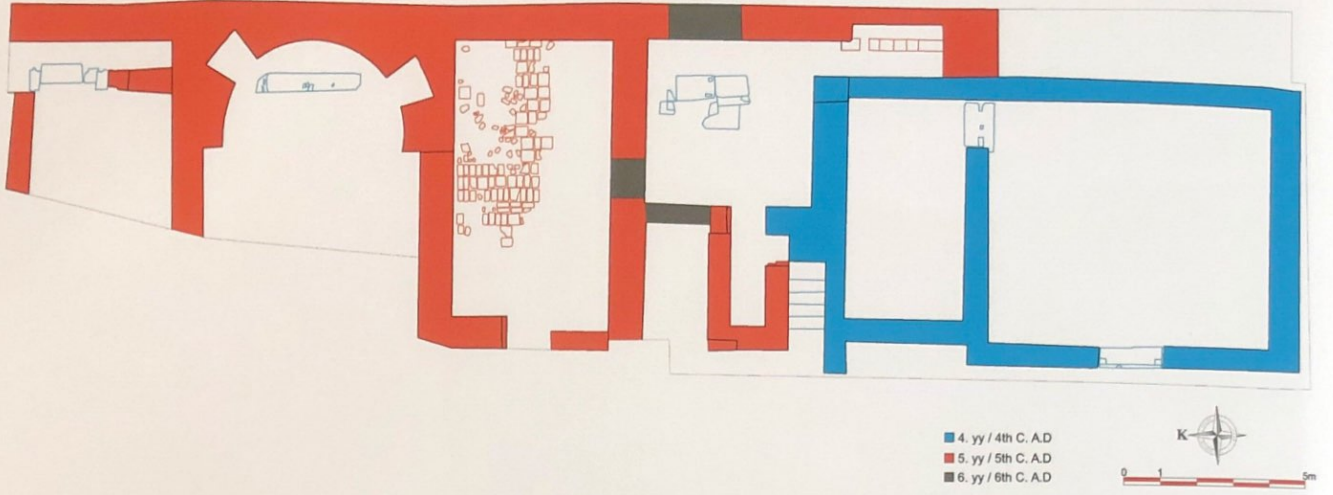

Fig. 9 Mozaikli Konut Planı

Fig. 10 Mozaikli Konut Karřılama Salonu

Önemli ticaret yolları üzerinde yer alması nedeniyle kentte üretime yönelik faaliyetler tüm çağlar boyunca devam etmiştir. Üretimin başında dikkat çekici sayıda ele geçen kemik saç iğneleri ve tokaları aynı zamanda kentin önemli geçim kaynaklarından birinin hayvancılık olduğunu da ortaya koymuştur (Fig. 12). Bir başka önemli üretim faaliyeti pişmiş topraktan yapılan kap kacaktır. Bunların üretimi için kullanılan kalıp örnekleri Tripolis'in sadece kendi vatandaşları için üretim yapmadığını bunun yanı sıra çevre ve bölgesindeki kentler içinde önemli bir pazar olduğunu ortaya koymaktadır (Fig. 13).

Fig. 12
Kemerli Yapı Kemik Saç İğneleri

Fig. 11
Mozaikli Konut Küçük Oda

Söz konusu pazar faaliyetlerinin önemli bir kısmı günümüze kadar tespit edilen iki Agora'da gerçekleşmiş olmalıdır (Fig. 14, Fig.16: 6, 10). Agora'da ele geçen çok sayıda sikke buluntusu kentteki alışverişin boyutları ve ticari faaliyet içerisinde bulunan kişilerin memleketleri hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Pergamon, Smyrna, Ephesos, Tralleis, Aphrodisias, Thyateria, Philadelphia, Prymnessos, Antiokheia ad Maeandrum, Kolossai, Laodikeia, Hierapolis, Antiokheia (Pisidia), Herakleia Salbake ve Stratonikeia; Tripolis'te bulunan sikkelerin darp edildiği kentlerden sadece bir kısmını oluşturmaktadır (Fig. 15). Artan nüfusun ihtiyaçları doğrultusunda şehir kapıları, hamamlar, stadyum, tiyatro ve nymphaeum gibi kamu binaları kentin diğer önemli yapılarını oluşturmaktadır (Fig. 16).

Kent sadece, paganizmin hâkim olduğu Roma Dönemi'nde değil Hıristiyanlık tarihi açısından da önemli veriler sunar. MS 325'de Nicaea Konsili'nde Tripolis Piskoposluk seviyesinde temsil edilir¹². Bu süreç ile ilgili olarak kentte şu ana kadar gerçekleştirilen yüzey araştırmaları ve kazı çalışmalarında beş kilise tespit edilmiştir. Bu kiliselerden üçünde kısmi kazı çalışmaları sürdürülmüş ve Sütunlu Cadde'nin kuzey bitişiğindeki Kilise'nin kazı ve restorasyon çalışmaları tamamlanmıştır (Fig. 17-18). Güney Sur Kapısının kuzeyinde yaklaşık 13 m²'lik alanda yer alan tuğla zemin, Roma Caddesi'nin 35 cm. üst kodundadır. Pişmiş toprak tuğlalardan yapılan bu düzenleme

¹² Ramsay 1887, 357; Ramsay 1890, 134.

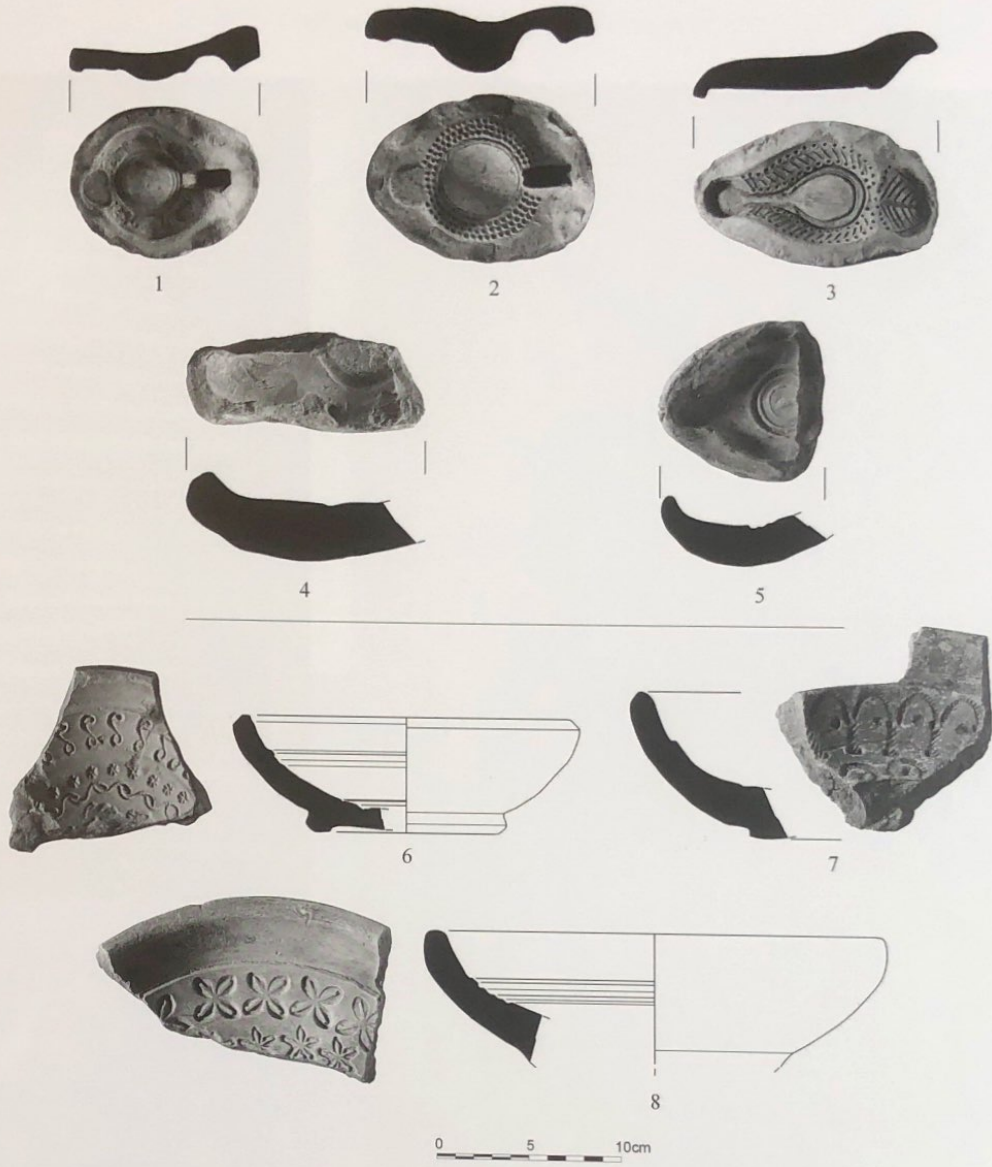

Fig. 13 Pişmiş Toprak Kalıplar: 1- 5: Kandil Kalıpları, 6- 8: Oinophoros Kalıpları

Fig. 14
Kemerli Yapı
(cryptoportikus)

Fig. 15
Tripolis'te Bulunan
Sikkelerin Darp Edildiği
Kentler.

Fig. 16
Kent Merkezini Gösteren Plan

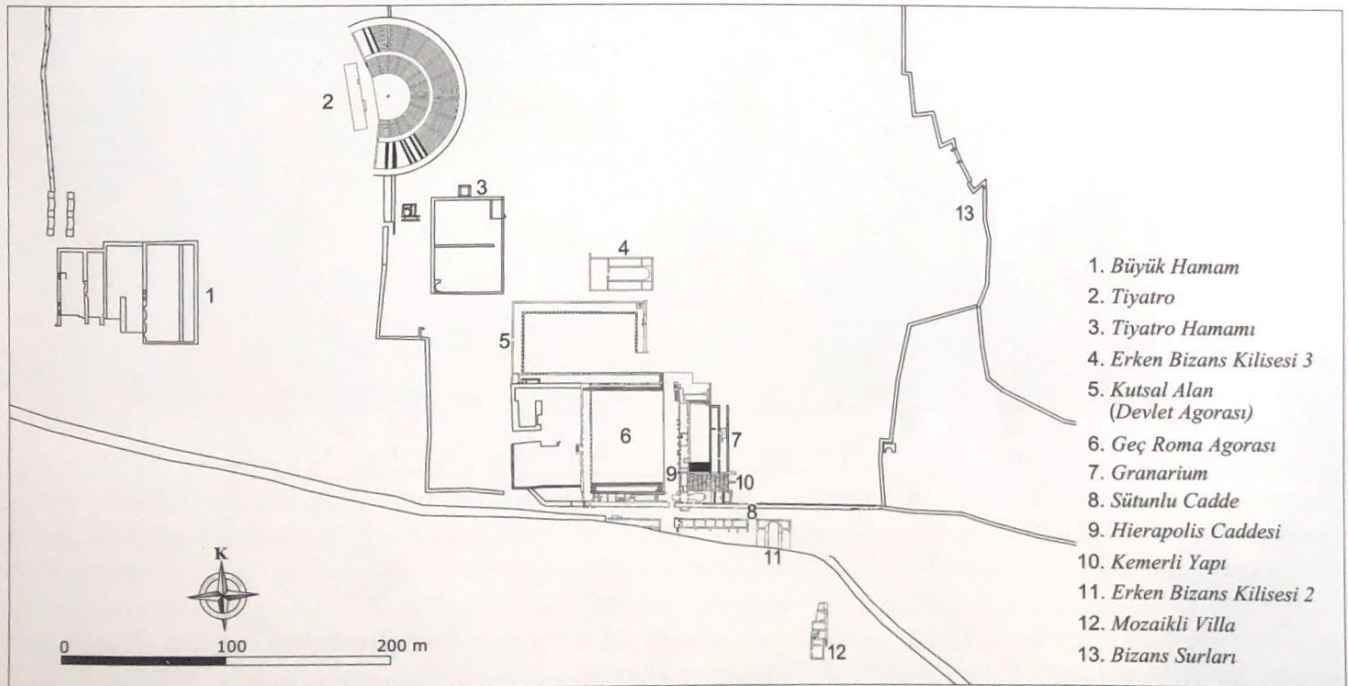

Fig. 17 Kilise Hava Fotoğrafi

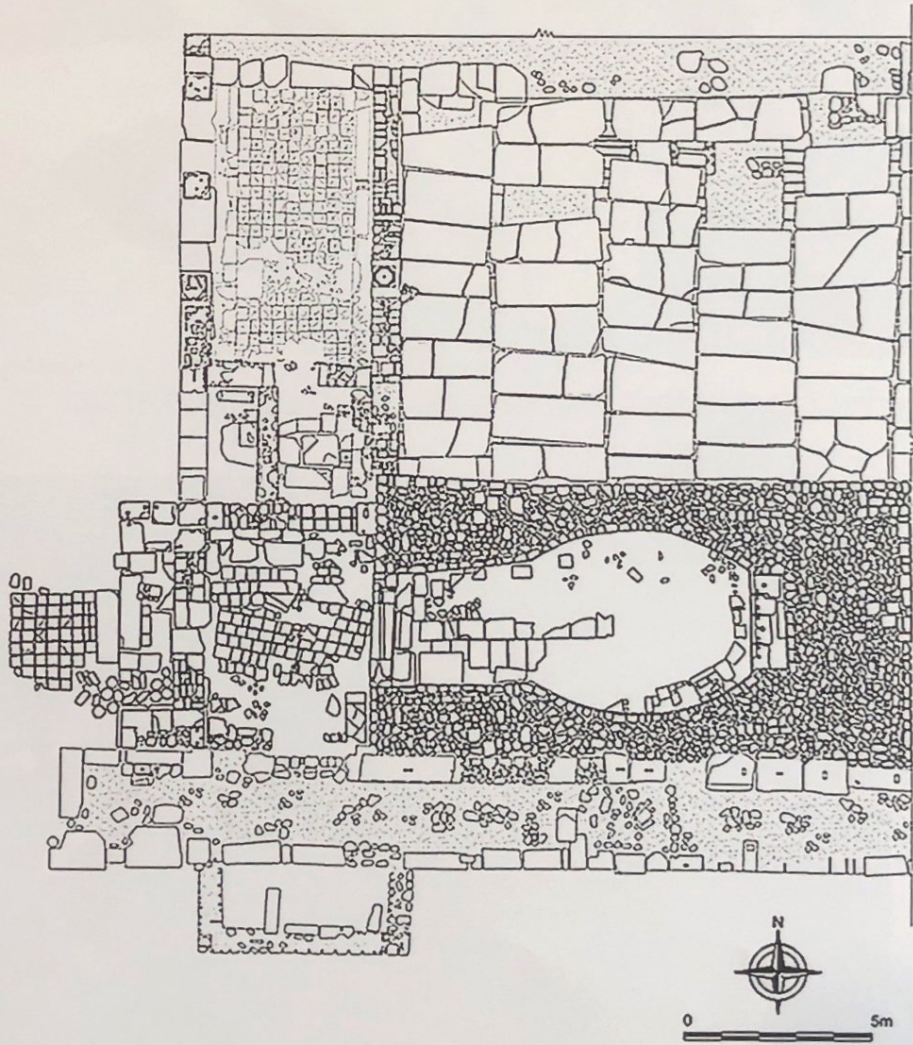

Fig. 18 Kilise Planı

Fig. 19
Kilise Güney
Duvarındaki
Yazıtlı Fresk

Fig. 20
Kilise Kuzey
Duvarındaki
Figürlü Fresk

Güney Sur Kapısı'ndan girildikten sonra doğu bitiikte, sınırları kısmen belirgin kilisenin taban döşemesidir. Kilisenin doğu ucundaki apside, tören sırasında rahiplerin oturduğu basamakların bulunduğu yarım daire formu bir *synthronon* yer almaktadır. Kilisenin güney duvarında fresk üzerinde Grekçe yazıt (MS 5-6. yy) (Fig. 19), kuzey duvarı üzerinde ise iki aziz betimlemesi (MS 10. yy) yer almaktadır (Fig. 20). Buluntular kilisenin çeşitli tamiratlarla 300-400 yıl boyunca kullanım gördüğü yönündedir. Tripolis'teki kilise sayısının fazla olmasının sebebi, kentin kuzeybatısı ve güneydoğunda yaklaşık 40 km. mesafedeki Philadelphia ve Laodikeia gibi İncil'de adı

Fig. 21
Sütunlu Cadde
Bitişiğindeki
Sur Duvarı

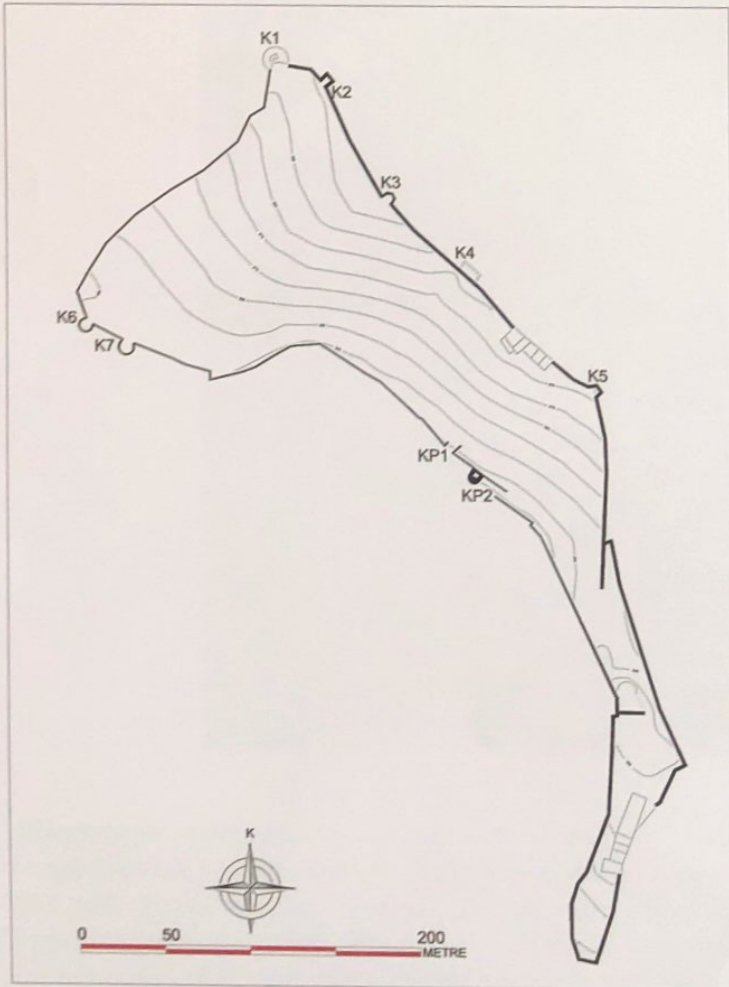

Fig. 22 Yukarı Kale Planı

geçen kiliselere sahip kentlerin arasında konumlanmış olması, yani kentin Haç güzergâhı üzerinde yer alması ile açıklanabilir.

MS 350-400 arasında Küçük Asya'daki bazı kentlerin etrafı sur duvarı ile çevrilmiştir. Sütunlu Cadde'nin Roma Dönemi kullanımında genişliği 10 m iken; olasılıkla MS 400 civarında caddenin kuzeyine, traverten bloklardan, kalınlığı ortalama 3 m, görülebilen yüksekliği yer yer 4.5 m'yi bulan sur duvarı yapılarak cadde genişliği 7 m'ye düşürülmüştür. Sütunlu Cadde'nin bir bölümü üzerine Geç Roma Dönemi'nde inşa edilen sur duvarı üzerinde 2 adet giriş kapısı bulunmaktadır. Hamam, tiyatro, bouleterion ve kilise gibi kentin belli başlı yapılarını içine alacak biçimde 2100 m uzunluğa sahip olan surlar, yaklaşık olarak 230 bin m² lik bir alanı çevrelemektedir. İlk imarın ardından sur duvarı çeşitli dönemlerde tamiratlar görek uzun süre kentin savunma sistemi içerisinde önemini korumuştur (Fig. 21). Tripolisliler imar ettikleri surlarla dışarıdan gelen saldırılara karşı önlemlerine almışlardır; ancak başta deprem gibi doğal afetler olmak üzere, kentin planında ve binalarında zorunlu değişikliklere gidilmesinin önüne geçememişlerdir.

Fig. 23 Yukarı Kale, 1 no.lu Kule

Son yıllarda gerçekleştirilen arkeolojik kazılar MS 60'da meydana gelen Nero Dönemi depreminin, epigrafik kaynaklarda adı geçen Hierapolis, Laodikeia ve Colossai'nin yanı sıra Tripolis'i de etkilediğini ortaya koymuştur. Bu deprem sonrasında kente yeni bir imar faaliyeti başlamış ve İmparator Nero'nun bölgedeki kentlerin yeniden yapılması için gönderdiği maddi destekten Tripolis'te faydalanmıştır¹³. Kentte, meydana gelen ikinci büyük deprem MS 3. yy'ın ikinci yarısında meydana gelmiş, Tripolis ve Batı Anadolu'daki birçok kenti etkilemiştir. Tripolis'de bu depremin izleri arkeolojik kazılarda tarihlendirme açısından oldukça önemli olan kapalı kontekstler oluşturmuştur. Tripolis'de sürdürülen arkeolojik kazılar neticesinde tespit edilen bir başka deprem MS 4. yy'da meydana gelmiş olmalıdır ki bu depremin sonucunda Kemerli Yapı olarak bilinen binanın yıkıntıları arasında iki insana ait kafatası ve vücutlarına ait kemikler bulunmuştur. Epigrafik kaynakların verdiği bilgiler doğrultusunda MS 494 depreminden bölge kentleriyle birlikte Tripolis de etkilenmiştir¹⁴.

Tripolis'te arkeolojik kazılar sayesinde tespit edilen bir diğer önemli veri MS 6. yy sonu - 7. yy başında Aphrodisias, Sardis ve Ephesos'ta da etkili olan Sasani Akınlarıdır¹⁵. Söz konusu yıkıcı deprem ve akınlar nedeniyle kentteki yaşam MS 7. yy'dan itibaren azalarak devam eder. Bu süreçte tüm Anadolu topraklarında olduğu gibi Tripolis'de de kırsallaşma üst seviyededir. MS 8-9. yy Tripolis'i artık belki de küçük bir nüfusun yaşadığı komedir (köy).

MS 10. yy'da kentteki yeniden canlanma Kilise binasının duvarlarındaki aziz betimlemeleri, farklı kazı alanlarında ele geçen günlük kullanıma ait kap-kacak ve aynı yüzyıllara tarihlenen sikkelerle desteklenebilir¹⁶.

III. Haçlı seferi (1189-1192) sırasında ordusuyla Tripolis'ten geçen F. Barbarossa kenti yıkık ve terkedilmiş bulur¹⁷. Kentin yaslandığı dağın zirvesinde bir kısım mimarisi günümüze kadar sağlam kalabilmiş yuvarlak planlı kulenin dâhil olduğu yaklaşık 18000 m²'lik bir alanı çevreleyen kale yapısı bulunmaktadır (Fig. 22-23). Nicaea/

¹³ Tripolis'te Nero Dönemi imar faaliyetlerinin en önemli göstergelerinden biri olan yazıtlı ante bloğuyla ilgili olarak bu kitapta F. Guizzi ve B. Yener'in makalesi önemli bilgiler içermektedir.

¹⁴ Ramsay 1895, 38, dipnot 3 ve 262.

¹⁵ Ratte 2001, 145.

¹⁶ Duman 2014 c, 225-234.

¹⁷ Eickhoff 1977, 99.

İznik Kralı III. İoannes Ducas Vatatzes (1222- 1254) tarafından imar ettirilen kalenin asıl yapış amacı, Tripolis'in daha kuzeyinde yer alan Philadelphia'nın ön karakolu niteliğinde olmasıdır¹⁸. Bu süreçte Türk Akınları nedeniyle Tripolis 13. yy'ın ilk yarısında Bizanslılar ile Türkler arasında bir kaç kez el değiştirmiştir. 1304-1306 tarihlerinden itibaren ise Tripolis/Yenice'nin de içinde bulunduğu bölgede Türk hâkimiyeti Germiyanoğulları ile birlikte başlamıřtır¹⁹.

¹⁸ Duman 2015, 229-247.

¹⁹ 1306'daki Germiyan hâkimiyetinden önce de bölgede Türkler'in zaman zaman küçük gruplar halinde saldırıları ve kısa süreli zapt edişleri gerçekleştirdiği bilinmektedir. bkz. Cahen 2012, 36. bkz.

Kaynakça

Antik Kaynaklar

- Plinius** Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Naturalis Historia (Natural History)*, With an English translation by H.R., Rackham, W.H.S., Jones, D.E., Eichholz, London 1838-1971.
- Hierokles Synekdemios** Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Le Synekdemios/Hiéroklès et l'opusculegéographique de Georges de Chypre* Çev. E. Honigmann. Brussels 1839.
- Oracles Sibylline** Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Sibylline Oracles*, With an English translation by M.S. Terry, New York 1899.
- Ptolemaios** Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Claudius Ptolemy: Geographikes Hphageseos (Geographika)*, (ed. C.F.A. Nobbe), Lipsiae 1843.
- Strabon, Geographika** Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo*. With an English translation by H.L. Jones, I-VIII. London, New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library). Strabon, Coğrafya. Çev.: A. Pekman. İstanbul 2000.

Modern Kaynaklar

Atik – Erdem 2002

N. Atik – Z.K. Erdem, "Buldan (Denizli) Arkeolojik Belgeleme Çalışması", *Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları* 1/2, 1-7.

Atik – Erdem 2002

N. Atik – Z.K. Erdem, "Buldan (Denizli) Arkeolojik Kultur Varlıkları Envanteri 2001-2003 Yılı Saptamalarının Değerlendirilmesi", *TUBA Kültür Envanteri Dergisi* 2, 9-39.

Baysal – Duman 2014

H.H. Baysal – B. Duman, "Tripolis 2. Sezon Kazı ve Restorasyon Raporu: 2013", *KST*, 36/2, Ankara, 633-650.

Baysal – Duman 2015

H.H. Baysal – B. Duman, "Tripolis ad Maeandrum 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları", *KST* 37/1, Ankara, 563-584.

Cahen 2012

C. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu*, Çev. E. Üyepazarcı, İstanbul.

Ceylan 1995

A. Ceylan, "Tripolis Sutunlu Caddesinde Yapılan Kazı ve Temizlik Çalışmaları", *MKKS* 5, 159-170.

Chandler 1969

R. Chandler, *Travels in AsiaMinor*, London, s. 1764-1765.

Duman 2013

B. Duman, "Son Arkeolojik Araştırmalar ve Yeni Bulgular Işığında Tripolis ad Maeandrum", *Cedrus* 1, 179-200.

Duman 2014a

B. Duman, Hierapolisli Bir Filozof Epiktetos, (Ed.: H. Erdem, M. Günay), içinde "Tripolis Antik Kenti 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Ön Raporu", *Türkiye Felsefe Kurumu*, Ankara, 2014, 41-58.

Duman 2014c

B. Duman, "A Group of local production Middle Byzantine Period Pottery from Tripolis: Micaceous White Painted Ware", *Anatolia Antiqua* XXII, 225-234.

Duman 2015

B. Duman, "Tripolis'teki Geç Bizans Kalesi", (Late Byzantine Castle in Tripolis, (Ed: C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı), *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan, Essays in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, Ege Yayınları, İstanbul, 229-247.

Duman 2017

B. Duman, "Tabernae in Tripolis", *Landscape and History in the Lykos Valley, Laodikeia and Hierapolis in Phrygia*, (Ed: C. Şimşek, F. D'Andria), Cambridge Scholars Publishing, 109-142.

Eickhoff 1977

E. Eickhoff, *Friedrich Barbarossa im Orient: Kreuzzugund Tod Friedrichs I*, Istanbuler Mitteilungen, Beiheft 17, Tübingen.

Erdoğan – Çörtük 2009

A. Erdoğan – U. Çörtük, "Tripolis Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", *KST* 30, 107-138.

Erdoğan 2011

A. Erdoğan, "Tripolis 2008-2009 Yılı Kazıları", *KST* 32, 3, 328-347.

Habicht 1975

C. Habicht, "New Evidence on the Province of Asia", *The Journal of Roman Studies* LXV, p. 64-91.

Hamilton 1837

W.I Hamilton, "Extracts from Notes Made on a Journey in Asia Minor in 1836", *Journal of the Royal Geographical Society of London*, vol. 7, p. 34-61.

Jones 1971

A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.

Merkelbach – Stauber 1998

R. Merkelbach – J. Stauber, *Steinepigramme aus dem griechischen Osten 1, Die Westküste Kleinasiens von Knidos bis Ilium*, Stuttgart-Leipzig.

Moretti 1979

L. Moretti, "Epigraphica: 18. A proposito di Apollonia al Meandro", *Rivista di Filologia e di Istruzione Classica* Número 107/3, p. 295-300.

Pierre 1884

P. Pierre, "Inscriptions de Lydie", *Bulletin de correspondance hellénique* 8, p. 376-390.

- Ramsay 1887** W.M. Ramsay, "Antiquities of Southern Phrygia and the Border Lands (I)", *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, Vol. 3, No. 3/4, p. 344-368.
- Ramsay 1890** W.M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, London.
- Ramsay 1895** W.M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia: Being an Essay of the Local History of Phrygia from the earliest Times to the Turkish Conquest, Vol. 1.1, The Lycos Valley and South-Western Phrygia*, Oxford.
- Ramsay 1960** W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev. Mihri Pektaş, İstanbul.
- Ratte 2001** C. Ratte, "The urban development of Aphrodisias in late antiquity", Ed. D. Parrish, *Urbanism in Western Asia Minor, Journal of Roman Archaeology Supplementary Series 45*, p. 117-148.
- Robert 1954** L.J. Robert, *La Carie II: Histoire et Géographie Historique du Plateau de Tabai et ses environs*, Paris.
- Robert 1983** R. Robert, "Documents d'Asie Mineure", *Bulletin de correspondance hellénique* 107/1, p. 497-599.
- Smith 1678** T. Smith, *Remarks upon the manners, religion and government of the Turks: together with a survey of the seven churches of Asia, as they nowlye in their ruines, and a brief description of Constantinople*, London.
- Thonemann 2003** P.J. Thonemann, "Hellenistic Inscriptions From Lydia", *Epigraphica Anatolica* vol. 36, p. 95-108.

LOCATION, IMPORTANCE AND SHORT HISTORY OF TRIPOLIS

Bahadır DUMAN*

The ancient city of Tripolis is located within the territory of Yenicekent neighbourhood of Buldan district in Denizli province in inner west Anatolia. Remains of public and civilian architecture of the city located in the northwestern tip of the Lykos (Çürüksu) Valley spread across an area of about 3 sq.km. on the southern slope of a hill dominating the valley (Fig. 1).

Earliest information on the location of the city is given by ancient historians and geographers¹. The area where the city is located was considered part of Lydia as noted by Herodotus (VII.30). Pliny the Elder (*NH* V.29) also places the city within Lydia. Another ancient author placing the city within Lydia was Hierokles (*Synekdemos*. 669.4). As a different opinion there are also some other ancient authors that placed the city within Karia, e.g. Ptol. *Geogr.* V.2.18. Sibylline Oracles mention the city as "Tripolis by Maiandros" (*Orac. Sibyll.* V.321).

Tripolis has been placed within Lydia, Karia or Phrygia by different sources and this confusion is due to its location at the junction of all three regions. The most important reason for the differences in localisation should be the changes in the borders through time. Nevertheless, Tripolis was part of the *conventus* of Sardeis for a while but then in another document it is cited within the *conventus* of Apameia. Considering the fact that various geographic formations such as rivers, mountains, and lakes were determinative in settling of borders will lead us to think that Tripolis on the northern bank of River Maiandros was actually part of Lydia. The phrase of "Μαιονίη Τρίπολις" in a Roman period inscription is the most important written evidence for placing Tripolis in Lydia². Some inscriptions uncovered recently in the course of systematic excavations undertaken at Tripolis have revealed important data regarding the location of the city within Lydia (Fig. 2).

The first identification and scientific remarks on the ancient city came from travellers as early as the mid-seventeenth century³; however, these works contain only limited information on visible remains of antiquity. Denizli Museum Directorate conducted short-term excavations and surveys in 1993, 2007-2009⁴, and in 2012 the author of this article initiated excavations, which still continue⁵.

The most important evidence indicating the strategical and geopolitical location of Tripolis rises from its location on trade routes. The trade route coming from Pergamon and Germe extends via Thyateira, Sardeis and Philadelphia to Tripolis, Hierapolis and Laodikeia.

Although most of scholars date the origins of Tripolis as a city back to the Hellenistic period, archaeological materials obtained in the course of surveys at Hamam Bükü and Akkaya (Yenice) Höyük located to the east and

* Assoc. Prof. Dr., Pamukkale University, Faculty of Letters and Sciences, Department of Archaeology, 20070 Kınıklı – Denizli.

¹ Strabo XIII.4.4, 169; Pliny, *NH*, V, XXIX; Hierokles, *Synekdemos*, 669, 4; Ptolemy V.2.18; *Oracles Sibylline* V, 321.

² Ramsay 1887, 357; 1890, 134.

³ Smith 1678, 245; Chandler 1969, 194; Hamilton 1837, 34 ff.; Ramsay 1887, 357; Ramsay 1890, 134.

⁴ Ceylan 1995, 159 ff.; Atik – Erdem 2002, 1 ff.; Atik – Erdem 2004, 9 ff.; Erdoğan – Çörtük, 2009, 107-138; Erdoğan 2011, 328-347.

⁵ Duman 2013, 179 ff.; Duman 2014a, 41 ff.; Baysal – Duman 2014, 633 ff.; Baysal – Duman 2015, 563 ff.

southeast of the city indicate human settlement in this area since the Late Neolithic – Early Chalcolithic period (5500 BC)⁶.

The city was founded in the Hellenistic period under the name of Apollonia⁷. Then for a short period of time, she was called Antoniopolis after the visit of Marcus Antonius to Asia Minor in 41 BC; however, as the First Triumvirate was dissolved in 36 BC and Marcus Antonius left it the city's name should have changed in due course. Starting with the reign of Augustus (27 BC – AD 14), as inferred from the autonomous coins struck here, the city was then called Tripolis.

The Çürüksu Valley, where Tripolis is located, housed independent cities until the Battle of Magnesia between Seleucids and the Pergamene Kingdom in 190 BC. Pergamene Kingdom won this battle with the support of Rome and with the Apameia Treaty signed in 188 BC the region came under the Pergamene rule. When Attalos III, the last king of Pergamon, bequeathed his kingdom to Rome in 133 BC the region came under the Roman rule. During the Roman Imperial period the city was part of the *Conventus* of Sardeis⁸ for a while; then, she became part of the *Conventus* of Apameia during Flavian period⁹.

The city had her high times during the Roman period. In the first century AD, the city had a main east-west street (*decumanus maximus*) of 9-m-width and alleys intersecting with it at right angles. The main street was flanked by houses and shops, according to evidence available at hand for the time being, from the first century BC through the mid-seventh century AD (Fig. 3). The interior walls of the shops were decorated with frescoes depicting various animals and floral motifs in the third century AD (Figs. 4-5)¹⁰. The second main street (*cardo*) intersects with the east-west Colonnaded Street in the city centre and it is called the Hierapolis Street (Fig. 6). Particularly in the fourth century AD, Hierapolis Street had a grand look with the statues erected on postaments before the eastern colonnade. A dozen of statues was uncovered in the course of excavations conducted here from 2013 to 2016 and this evinces the high economic level of the city in the Late Roman period (Fig. 7). Around these two main streets are the public structures such as Arched Building, Agora, Nymphaeum and Bouleuterion as well as civilian structures. In 2013 a residence was uncovered and its splendour seems to evince the houses praised in the epigraphic sources¹¹. This house is located in another north-south street in the southeastern sector of the city and it comprises adjoining rooms and halls (Figs. 8-9, 16: 12). The structure was originally two-story and two of the rooms on the ground floor has well-preserved polychromatic floor mosaics (Figs. 10-11). This residence housing mosaics featuring floral and geometric compositions should have been the home of a prominent family of Tripolis in the fourth century AD.

Production activities continued through ages as the city is positioned on trade routes. Hair pins and clips of bone, which have been uncovered in high quantities, indicate that animal husbandry was one of the important income items of the city (Fig. 12). Another important item of production is pottery vessels. Mould examples uncovered indicate that the Tripolitan production did not target local consumption only but also marketed its products to the cities in the vicinity (Fig. 13).

A significant part of the market activities should have taken place at the two agorae identified to date (Figs. 14, 16: 6, 10). Numerous coins uncovered at the Agora reveal information regarding the dimension of trade and commercial activities in the city including the origins of the traders. Some of the cities trading at Tripolis attested from coin finds include Pergamon, Smyrna, Ephesos, Tralleis, Aphrodisias, Thyateira, Philadelphia, Prymnessos, Antiokheia ad Maeandrum, Kolossai, Laodikeia, Hierapolis, Antiokheia (Pisidia), Herakleia

⁶ Please refer to E. Konakçı's article in this book, which contains important evidence regarding the early settlement areas in the vicinity of Tripolis.

⁷ For various views about the founders of the city see, Moretti 1979, 295 ff.; Robert 1954, 241 n. 2.; Robert 1983, 498-501; Ramsay 1895, 10-38; Ramsay 1960, 45; Jones 1971, 42; Thonemann 2003, 97-106.

⁸ Habicht 1975, 83; Ramsay 1890, 120.

⁹ Habicht 1975, 64 ff.

¹⁰ Duman 2017, 109-142.

¹¹ For the inscription see, Merkelbach – Stauber 1998, 257 no. 02-10-01; Pierre 1884, 379-380.

Salbake and Stratonikeia (Fig. 15). Other important public structures are city gates, baths, stadium, theatre and nymphaea built according to the needs of the city, increasing in parallel to the increasing population (Fig. 16).

Not only for the pagan Roman period but also for the times of Christianity the city offers important clues. At the First Ecumenical Council held at Nikaia in AD 325, Tripolis was represented at bishopric level¹². To date, partially and the church located to the north of the Colonnaded Street was entirely excavated and restored (Figs. 17-18). The brick flooring of about 13 sq.m. to the north of the South City Gate lies at 35 cm above the Roman period street level. Entering through the South City Gate this flooring of terra cotta bricks right on the east side constitutes the floor of the church, whose limits are partially discernible. In the apse at the eastern end of the structure are the remains of a semi-circular *synthronon* where the clergy sat during the masses. The fresco on the south wall of the church has a Greek inscription of the fifth-sixth centuries AD (Fig. 19) and two saints are depicted on the north wall (tenth century AD) (Fig. 20). Finds indicate that the church remained in use for three to four centuries through repairs. The reason for the high number of churches is the fact that Tripolis lies on the route between Philadelphia to the northwest and Laodikeia to the southeast, both of which are among the Seven Churches mentioned in the book of *Revelation*; that is, the city was on the pilgrimage route.

About AD 350-400 some cities in Asia Minor were encircled with fortifications. The Colonnaded Street originally had a width of 10 m during the Roman period but when the fortification wall was built about AD 400 on the north side its width fell to 7 m; the wall measures 3 m thick on the average and its visible height reaches 4.5 m at places. This fortification wall has two gates and a length of about 2100 m encompassing the major public structures such as the baths, theatre, *bouleuterion* and church within an area of 230,000 sq.m. After the first construction, the walls were repaired and maintained remaining in use for a long time (Fig. 21). Although Tripolitans managed to take cautions against adverse attacks by building fortifications around the city they were not able to guard their city from the natural catastrophes like earthquakes above all and thus they had to modify the urban plan and structures.

Archaeological excavations conducted in the recent years have shown that Tripolis was also affected from the earthquake in AD 60 during the reign of Nero alongside Hierapolis, Laodikeia and Kolossai, which are mentioned in the epigraphic sources. Following the concerned earthquake new construction started in the city and Tripolis also made use of the funds sent by Nero for the rebuilding of the devastated cities in the region¹³. The second big devastation by earthquakes took place in the second half of the third century and along with the cities in West Anatolia Tripolis was also razed to ground. This earthquake led to the formation of closed contexts that facilitate dating in archaeological excavations. Another earthquake attested in the course of excavations must have taken place in the fourth century AD; skulls and bones of two adults from this catastrophe were uncovered in the debris of the Arched Building. According to the epigraphic sources Tripolis was also devastated from the earthquake of AD 494 like all the other cities in the region¹⁴.

Another important historic clue attested at Tripolis is the evidence for the Sassanian raids of the late sixth – early seventh century AD, which are known from Aphrodisias, Sardeis and Ephesos¹⁵. As a result of the concerned earthquakes and raids, the life in the city declined starting in the seventh century AD. In this process, like in the rest of Anatolia, ruralisation was at high levels at Tripolis. In the eighth-ninth centuries AD Tripolis was perhaps only a *kome* (village) with a small population.

The revival of the city in the tenth century may be attested from the frescoes depicting saints on the walls of the church, daily use wares and coins of the same period uncovered in various trenches¹⁶.

¹² Ramsay 1887, 357; Ramsay 1890, 134.

¹³ For the anta block with inscription concerning the rebuilding activities during the reign of Nero in Tripolis see the article by F. Guizzi and B. Yener in this book.

¹⁴ Ramsay 1895, 38, n. 3 and 262.

¹⁵ Ratte 2001, 145.

¹⁶ Duman 2014c, 225-234.

F. Barbarossa saw the city abandoned and in ruins when he passed by it on the Third Crusade (1189-1192)¹⁷. There is a fortress encompassing an area about 18,000 sq.m. including the circular tower partially extant at the top of the mountain, on whose foot the city is located (Figs. 22-23). This fortress was commissioned by John Doukas (III) Vatatzes, Byzantine Emperor of Nikaia (1222-1254), because it was an outpost on the way to Philadelphia in the north¹⁸. In this period, Tripolis changed hands a few times between the Turks and the Byzantines in the first half of the thirteenth century. Turkish hegemony over Tripolis/Yenice and environs started in 1304-1306 with the Germiyan Emirate¹⁹.

¹⁷ Eickhoff 1977, 99.

¹⁸ Duman 2015, 229-247.

¹⁹ Before the Germiyan rule starting in 1306 it is known that Turks had raided the region at various times and captured the settlement for limited periods of time; see, Cahen 2012, 36.

Bibliography

Ancient Sources

- Plinius** Text and translations referred to: *Naturalis Historia (Natural History)*, with an English translation by H. R., Rackham, W. H. S., Jones, D. E., Eichholz, London 1838-1971.
- Hierokles Synekdemios** Text and translations referred to: *Le Synekdemios d'Hiéroklos et l'opuscule géographique de Georges de Chypre*, transl. E. Honigmann, Brussels 1839.
- Oracles Sibylline** Text and translations referred to: *The Sibylline Oracles*, with an English translation by M. S. Terry, New York 1899.
- Ptolemy** Text and translations referred to: *Claudius Ptolemy: Geographikes Hphageseos (Geographika)*, (ed. C.F.A. Nobbe), Leipzig 1843.
- Strabo, Geographika** Text and translations referred to: *The Geography of Strabo*, with an English translation by H. L. Jones, I-VIII, London, New York 1917-1932 (The Loeb Classical Library); Strabon, *Coğrafya*. transl.: A. Pekman. İstanbul 2000.

Modern Sources

- Atik – Erdem 2002** N. Atik – Z.K. Erdem, "Buldun (Denizli) Arkeolojik Belgeleme Çalışması", *Türkiye Kültür Envanteri Pilot Bölge Çalışmaları* 1/2, 1-7.
- Atik – Erdem 2002** N. Atik – Z.K. Erdem, "Buldun (Denizli) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2001-2003 Yılı Saptamalarının Değerlendirilmesi", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 2, 9-39.
- Baysal – Duman 2014** H.H. Baysal – B. Duman, "Tripolis 2. Sezon Kazı ve Restorasyon Raporu: 2013", *KST*, 36/2, Ankara, 633-650.
- Baysal – Duman 2015** H.H. Baysal – B. Duman, "Tripolis ad Maeandrum 2014 Yılı Kazı, Onarım ve Koruma Çalışmaları", *KST* 37/1, Ankara, 563-584.
- Cahen 2012** C. Cahen, *Osmanlılar'dan Önce Anadolu*, transl. E. Üyepazarcı, İstanbul.
- Ceylan 1995** A. Ceylan, "Tripolis Sütunlu Caddesinde Yapılan Kazı ve Temizlik Çalışmaları", *MKKS* 5, 159-170.
- Chandler 1969** R. Chandler, *Travels in Asia Minor*, London, s. 1764- 1765.
- Duman 2013** B. Duman, "Son Arkeolojik Araştırmalar ve Yeni Bulgular Işığında Tripolis ad Maeandrum", *Cedrus* 1, 179-200.
- Duman 2014a** B. Duman, Hierapolisli Bir Filozof Epiktetos, (Ed. H. Erdem, M. Günay), içinde "Tripolis Antik Kenti 2012 yılı Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Ön Raporu", Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara, 2014, 41-58.
- Duman 2014c** B. Duman, "A Group of local production Middle Byzantine Period Pottery from Tripolis: Micaceous White Painted Ware", *Anatolia Antiqua XXII*, 225-234.
- Duman 2015** B. Duman, "Tripolis'teki Geç Bizans Kalesi", (Late Byzantine Castle in Tripolis, (Eds. C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı), *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan, Essays in Honour of Mustafa Büyükkolancı*, Ege Yayınları, İstanbul, 229-247.
- Duman 2017** B. Duman, "Tabernae in Tripolis", *Landscape and History in the Lykos Valley, Laodikeia and Hierapolis in Phrygia*, (Eds. C. Şimşek, F. D'Andria), Cambridge Scholars Publishing, 109-142.
- Eickhoff 1977** E. Eickhoff, *Friedrich Barbarossa im Orient: Kreuzzug und Tod Friedrichs I*, Istanbul Mitteilungen, Beiheft 17, Tübingen.
- Erdoğan – Çörtük 2009** A. Erdoğan – U. Çörtük, "Tripolis Kazısı 2007 Yılı Çalışmaları", *KST* 30, 107-138.
- Erdoğan 2011** A. Erdoğan, "Tripolis 2008-2009 Yılı Kazıları", *KST* 32, 3, 328-347.
- Habicht 1975** C. Habicht, "New Evidence on the Province of Asia", *The Journal of Roman Studies* LXV, 64-91.
- Hamilton 1837** W. I. Hamilton, "Extracts from Notes Made on a Journey in Asia Minor in 1836", *Journal of the Royal Geographical Society of London*, vol. 7, 34-61.
- Jones 1971** A.H.M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford.
- Merkelbach – Stauber 1998** R. Merkelbach – J. Stauber, *Steinepigramme aus dem griechischen Osten I, Die Westküste Kleinasiens von Knidos bis Iasion*, Stuttgart-Leipzig.
- Moretti 1979** L. Moretti, "Epigraphica: 18. A propositodi Apollonia al Meandro", *Rivista di Filologia e di Istruzione Classica* Número 107/3, 295-300.
- Pierre 1884** P. Pierre, "Inscriptions de Lydie", *Bulletin de correspondance hellénique* 8, 376-390.
- Ramsay 1887** W.M. Ramsay, "Antiquities of Southern Phrygia and the Border Lands (I)", *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, Vol. 3, No. 3/4, 344- 368.
- Ramsay 1890** W.M. Ramsay, *The Historical Geography of Asia Minor*, London.

- Ramsay 1895** W.M. Ramsay, *The Cities and Bishoprics of Phrygia: Being an Essay of the Local History of Phrygia from the Earliest Times to the Turkish Conquest, Vol. 1.1, The Lycos Valley and South-western Phrygia*, Oxford.
- Ramsay 1960** W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, transl. Mihri Pektaş, İstanbul.
- Ratte 2001** C. Ratte, "The urban development of Aphrodisias in late antiquity", Ed. D. Parrish, *Urbanism in Western Asia Minor, Journal of Roman Archaeology Supplementary Series* 45, 117-148.
- Robert 1954** L.J. Robert, *La Carie II: Histoire et Géographie Historique. Le Plateau de Tabai et ses Environs*, Paris.
- Robert 1983** R. Robert, "Documents d'Asie Mineure", *Bulletin de Correspondance Hellénique* 107/1, 497-599.
- Smith 1678** T. Smith, *Remarks upon the manners, religion and government of the Turks: together with a survey of the seven churches of Asia, as they now lye in their ruins, and a brief description of Constantinople*, London.
- Thonemann 2003** P.J. Thonemann, "Hellenistic Inscriptions from Lydia", *Epigraphica Anatolica* vol. 36, 95-108.

ISBN: 978-605-9680-51-6

9 786059 680516

